

НЕЗАВЕРШЕНІ СИНТАКСИЧНІ КОНСТРУКЦІЇ В МОВІ УКРАЇНСЬКОЇ ПРЕСИ ПОЧАТКУ ХХІ СТ.

У статті проаналізовано один із семантичних типів незавершених синтаксичних конструкцій, уживаних у мові української газетної періодики початку ХХІ ст., – структури, зумовлені психологічним станом мовця. Визначено позамовні прагматичні чинники, що впливають на змістове наповнення досліджуваних конструкцій. З'ясовано специфіку їхнього функціонування в мові української преси означеного періоду, окреслено найтиповіші стилістичні вияви й конституації використання.

Ключові слова: *незавершена синтаксична конструкція, екстралінгвістичний чинник, психологічний стан мовця, мотиваційне підґрунтя, мова українських газет початку ХХІ ст.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку лінгвістики активізувалися прагмалінгвістичні та комунікативні підходи до вивчення мови, що пов'язано з актуалізацією переходу досліджень мовних явищ від системно-структурного рівня до функціонального. Дослідження функціонального аспекту мови передбачає не лише з'ясування мотиваційних основ мовленнєвої діяльності адресанта, а й установлення специфіки інтра- та екстралінгвістичних чинників, які впливають на комунікацію.

Одним із засобів вербального спілкування автора з читачем слугують незавершені синтаксичні конструкції, які в сучасному українському газетному просторі набувають найрізноманітніших структурно-семантичних та синтаксичних виявів і зумовлюються передусім позамовними прагматичними чинниками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В українській лінгвістиці немає усталеної думки щодо місця незавершених синтаксичних конструкцій у граматичній класифікації речень. Учені кваліфікують такі синтаксичні одиниці по-різному: «обірвані, або незакінчені речення» [2, с. 11], «незакінчені та перервані речення» [3, с. 329], «незакінчені речення» [10, с. 306], «усічені або недоговорені речення» [11, с. 79], «усічені речення» [4, с. 19], «обірвані неповні речення» [5, с. 153, 154], відносять до простих і складних речень, виділяючи в їхніх межах «речення смислової обірваності», «речення емоційної обірваності», «конструкції з граматичним типом обірваності» та «структури формальної обірваності» [6, с. 72–92]. В основному незавершені синтаксичні конструкції описують або в межах іншого синтаксичного явища (неповноти речення) [1, с. 114, 202], або як стилістичну фігуру умовчання [9, с. 358], або як апосіопезу [2, с. 13].

Проблему незавершеності синтаксичних конструкцій розв'язано в дисертації В. І. Пітеля [7; 8], зокрема проаналізовано їхні формально-синтаксичні, семантичні та комунікативні особливості. Запропоновано системний опис таких синтаксичних одиниць, визначено їхні основні ознаки порівняно з іншими типами простих і складних речень, а також здійснено функціонально-семантичну класифікацію. Проте для аналізу бралися передусім речення з української художньої літератури, а незавершені синтаксичні конструкції, уживані в мові сучасної української преси, були поза увагою.

З огляду на незначну кількість наукових розвідок, присвячених функціонуванню незавершених синтаксичних конструкцій у мові сучасної української преси, постає потреба різноаспектного вивчення цих одиниць, що й зумовлює *актуальність* пропонованої наукової розвідки.

Мета і завдання статті. **Мета статті** – проаналізувати формально-синтаксичні й функціонально-комунікативні особливості незавершених синтаксичних конструкцій, зумовлених психологічним станом мовця – журналіста, дописувача, інтерв'юера чи респондента. **Її завдання:**

- окреслити специфіку незавершених синтаксичних структур у сучасній українській мові;
- виокремити з мови українських газет початку ХХІ ст. незавершені синтаксичні одиниці, зумовлені психологічним станом мовця, описати мотиваційне підґрунтя їхнього використання;
- простежити структурно-функціональні особливості незавершених синтаксичних конструкцій у мові сучасної української преси, окреслити екстралінгвістичні чинники, що впливають на їхнє змістове наповнення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Функціонування незавершених синтаксичних конструкцій у мові сучасної української преси зумовлено різними чинниками. Одним із них є специфічний психологічний стан автора, стан афекту, шоку, підсиленої емоційності, глибоких переживань та вражень. П. С. Дудик зазначає, що «обірвані речення здебільшого є ознакою «схвильованого», «пульсуючого» мовлення» [2, с. 13].

Незавершені синтаксичні конструкції активно використовують журналісти задля вираження психологічного стану інтерв'юера чи респондента, вказівки на їхній стресовий стан через важкі сімейні обставини, пережиту подію, сильне емоційне враження тощо.

Незавершені синтаксичні конструкції можуть передавати стан розчарування, безвиході, напр.: *Я навіть намагаюся вийти заради цього [співпраці – І. З.] на контакт із представниками деяких російських організацій, які мають відношення до прав людини. Та поки що це не дуже вдається...* (Пенсійний кур'єр, 06–12.02.2015, с. 11). Респондент намагався знайти потрібних йому людей у Росії для встановлення з ними контакту, щоб розв'язати ситуацію, у якій відбувається порушення прав людини, проте не зміг цього зробити, тому розчарувався. Аналогічне явище демонструє наступний контекст, пор.: *А коли ще й окуповані території ввіллуться в український електорат, то що ж тут запитувати...* (Дзеркало тижня, 12.12.2015, с. 2). Оповідач відчуває розчарування, руйнування надій, тому не хоче висловлюватися далі.

3-поміж екстралінгвістичних чинників, які впливають на вибір незавершених синтаксичних конструкцій, останнім часом дедалі частіше актуалізуються воєнний і міжнародний. Через політичні та суспільні зміни в Україні, викликані спротивом проти відходу політичного керівництва країни від законодавчо закріпленого курсу на Європейську інтеграцію, виниклий у результаті Євромайдан і зумовлену цим Революцію Гідності, окупацію Криму, захоплення Луганської і Донецької областей та створення так званих «ЛНР» і «ДНР», російсько-українську військову агресію, у газетних публікаціях другого десятиріччя ХХІ ст. активно розвивають воєнну тему, адже вищезгадані процеси були вчинені протиправно, вимушено, насильницьким шляхом. Події, що зараз відбуваються на сході України вносять до мови українських газет значну кількість лексем воєнної тематики, специфічних синтаксичних конструкцій із означеною семантикою не

лише в контекстах публікацій, а й у ролі заголовків до них. Пор. зміст синтаксичних одиниць, зумовлених пригніченим емоційним станом, викликаним згадкою про героїв, що були нещадно розстріляні на Майдані чи загинули на війні: *Сонце таке яскраве. І сотні, які йшли в це сонце нагору по Інститутській. А буквально через кілька годин від них нічого не залишилося...* (Дзеркало тижня, 07.11.2015, с. 11); *Адже випадків загибелі солдатів від рук своїх же на війні було чимало, – у солдата дах зірвало, і він розстріляв свого побратима...* Такі приклади можуть у кожному секторі навести (Дзеркало тижня, 19.12.2016, с. 11); *Тут його чекав ефір, молодь, та й спогади треба було написати. Не встиг. А жаль...* (Україна молода, 14.10.2017, с. 10); *У вересні Юрію мало б виповнитися 27 років. Він так і не встиг одружитися та завести сім'ю, хоч мав стільки планів і бажань, які хотів утілити в життя після повернення з фронту...* (Прапор Перемоги, 17.07.2017, с. 1); *Навчався в кооперативному коледжі, напевне, мріяв про довге й щасливе життя. Не судилося... Президент України посмертно присвоїв йому, як і кожному з Героїв Небесної Сотні, звання Героя України...* (Пенсійний кур'єр, 20–26.02.2015, с. 2).

Незавершені синтаксичні конструкції часто вживають журналісти, щоб передати лихоліття війни, відтворити бойові дії тощо: *Далі був захист кордону, бої під Зеленопільям, де росіяни безжально накрыли нас «Градами»...* Все випалили (Голос України, 23.04.2015, с. 11). Пор. також низку заголовків: *Наступ на свободу триває...* (Голос України, 08.04.2015, с. 9); *Не заспокоюся, поки не настане мир...* (Пенсійний кур'єр, 02–08.01.2015, с. 14); *Нині твої танки нищать села...* (Прапор Перемоги, 20.02.2016, с. 4); *Юрій обіцяв повернутись живим...* (Прапор Перемоги, 17.07.2017, с. 1); *Біль втрати не згасне у наших серцях...* (Прапор Перемоги, 03.03.2017, с. 2); *Якщо батько не повернувся з АТО...* (Пенсійний кур'єр, 22.06.2017, с. 1). У заголовкових комплексах простежуємо здебільшого переживання через руйнування міст і сіл, відчуваемо невимовний біль через втрату рідних, близьких людей – героїв, що обороняли Україну й не вберегли себе.

Як засвідчує обстежений матеріал, помітною є тенденція до використання незавершених синтаксичних структур, зумовлених психологічним станом мовця, у ролі обрамлення газетної публікації: як заголовок й ендінг (завершальний акорд) статті. Напр.: у публікації під назвою *Зійшлися через століття...* [колишні і теперішні захисники України – І. З.] (Пенсійний кур'єр, 16–22.01.2016, с. 2) зринає спогад про війну – криваву рану нашого народу. Трансформованою інформацією, актуалізованою в заголовкові, журналіст завершує виклад: *А коли голова сільради з великою шанєю вручав нагороду – ювілейну медаль «70 років визволення України від фашистських загарбників» бойовій медсестрі, а нині інвалідові Великої Вітчизняної війни – 92-річній Мотроні Олексіївні Мельниченко, то невимовно особливою атмосферою наповнилася зала сільського клубу, де, так би мовити, через десятиліття зійшлися представники двох воєн, яких, на жаль, довелося зазнати українському народу...* (Пенсійний кур'єр, 16–22.01.2016, с. 2).

Досить часто незавершені речення-висловлення використовують задля відтворення спогадів про минуле, розмірковувань над ним, припущення негативного ходу подій, напр.: *А коли дізналася, не плакала, [дружина бійця – І. З.] тільки нагадала тихо: «У тебе ж троє дітей і двоє онучок. Молодшому синові – лише два з половиною... Бережи себе»* (Пенсійний кур'єр, 02–08.01.2016, с. 14); *Разом з Андрієм тоді загинув «Аксьон», його побратим з Луганська, з яким вони потоваришували в «Азові». Якби не «Хома», у тому бою загинули б усі з їхньої п'ятірки...* (Україна молода, 28.10.2015, с. 6). Як бачимо,

мовець замислюється й обриває висловлення, актуалізуючи вербалізований інформативний контекст.

У багатьох мовних контекстах трапляються усічені речення, зумовлені реакцією респондента, журналіста на важкий стан близької чи незнайомої людини, зокрема хворобу, смерть: *Повертаюся – Володя! Блідий, худий. У нього було запалення легенів...* (Пенсійний кур'єр, 30.01.2017, с. 14); *Втім, грають вони досить ординарно, накатано, особливо це стосується піаніста, який після попереднього колеги мав досить блідий вигляд...* (Дзеркало тижня, 19.12.2016, с. 16); *З батьками, правда, вже не побачився, вони померли в Казахстані...* (Вінниччина, 11.12.2015, с. 9). У першому висловленні автор указує на причину такого стану Володі, а потім замислюється над тим, що могло зумовити хворобу та обриває своє висловлення; у другому – журналіст приховує причину «блідого вигляду» піаніста, адже достеменно не може її визначити через незнання, тому й використовує незавершену конструкцію; у третьому реченні причиною обірваності слугує психологічний чинник: респонденту важко згадувати про невимовну втрату – смерть батьків, тому він застосовує прийом умовчання.

Глибоке розчарування респондента може викликати не лише смерть близьких, а й неможливість їхнього поховання у зв'язку з війною та руйнуванням їхніх домівок, напр.: *Вони врятувались, а дочка і зять такі залишилися в Щасті навечно під уламками зруйнованого будинку, – навіть поховати їх не вийшло по-людськи...* (Голос України, 23.04.2015, с. 10). Мовець навмисно обриває власне висловлення з відчуттям ненависті до ворогів, які позбавили можливості поховання, а, отже, й виконання людського обов'язку.

Зрідка незавершені синтаксичні конструкції журналісти вживають для зображення порожнечі душі людини через відсутність близьких та рідних: *Коли ж повернувся – застав порожню хату. Ні батьків, ні дружини з дитиною... Його також хотіли арештувати, та допомогли добрі люди* (Вінниччина, 11.12.2016, с. 9). Повторювані сполучники *ні...ні* у їхньому складі посилюють емоційну напругу, значеннево актуалізують, збільшують експресивну виразність [3, с. 254] висловлення.

Для употужнення емоційного збудження мовця, відтвореного незавершеними синтаксичними одиницями, нерідко до їхнього складу вводять наказові дієслівні форми. У таких конструкціях інтонація зростає, а потім різко обривається, пор.: *Нехай вони там сидять зі своїм газом і тішаться. Нехай продадуть його, куди їде...* (Україна молода, 28.10.2016, с. 11).

Переживаючи емоційне піднесення, замилювання кимось або чимось, журналісти дедалі активніше використовують незавершені синтаксичні одиниці, за допомогою яких позбавляють контекст від надмірної аргументації чи деталізації, зберігаючи прозорість змісту, напр.: *Коли дивишся в очі дітей Героїв України, здається, весь світ уміщається в них...* (Україна молода, 19.12.2016, с. 11); *В очах цих дітей бачиш увесь світ...* (Україна молода, 29.12.2015, с. 11). З цього приводу П. С. Дудик зазначає: «У таких випадках апосіопеза нерідко дозволяє уникнути тих слів, які, будучи названі, могли б викликати в учасників розмови з тих чи тих причин якісь додаткові небажані асоціації, почуття, враження» [2, с. 13]. Такі самі конструкції використовують для змалювання жахливих картин, які не потребують коментування, але, на жаль, уходять у наше життя, стають жорстокою реальністю, напр.: *У когось загинула мама, когось ледве врятували з-під завалів, чимало їх малюють відірвані голови і бомби... Все це – реальність, у якій живуть ці діти і вони, практично з нею злилися...* (Дзеркало тижня, 05.12.2016, с. 1).

З-поміж важливих екстралінгвістичних чинників, які впливають на вибір журналістом тої чи тої синтаксичної конструкції, зокрема й незавершеної, є також економічні, оскільки початок ХХІ ст. характеризується економічною кризою. Спад виробництва, зuboжіння населення, знецінення гривні, підняття тарифів та цін на продукти харчування та інші речі – всі ці процеси впливають на свідомість мовців, спричиняють активізацію висловлень про них, напр.: *Своєю роботою він надзвичайно пишається, каже, що міцне було тобі підприємство, не те, що зараз...* Цікаво, що попри легку ностальгію, розпад Радянської імперії ветеран сприймає по-філософськи (Пенсійний кур'єр, 23–29.01.2015, с. 14). Як засвідчує контекст, порівняння минулого з теперішнім та констатація погіршення становища викликає у мовця негативні емоції – розчарування, безнадію, тому він втрачає бажання завершити висловлення.

Незавершені синтаксичні конструкції постають типовими засобами для відтворення стійкої впевненості й прийнятого твердого рішення, що є противагою попередньому контексту. Пор.: *Планували разом із ним [чоловіком Вадимом – І. З.] на 70-річчя Перемоги побувати на їхніх [дідових – І. З.] могилах, покласти квіти. Тепер навесні обов'язково зробимо це разом із сином Тимуром... Йому, мільйонам таких, як він, ми повинні передати в спадок мирну Україну, без снарядів та мін, без окупантів. Не заспокоюся, доки не настане мир...* (Пенсійний кур'єр, 02–08.01.2015, с. 14). Жінка, яка втратила чоловіка, дещо вагається у своєму рішенні, адже перша мрія не здійснилася, проте далі вже стверджує, що «не заспокоїться», бо впевнена в обов'язковому настанні миру.

Досить часто мотиваційним підґрунтям функціонування незавершених синтаксичних конструкцій у мові української преси початку ХХІ ст. слугують соціальні позамовні чинники. Це передусім процеси, що відбуваються в буденному, рутинному житті громадян і відображаються в газетних публікаціях. Журналісти висвітлюють значну кількість резонансних убивств, сутичок, пограбувань, конфліктів, пор. заголовок, деталізований у підзаголовку: *Приїхав додому, щоб... померти (17-річний підліток звів рахунки з життям)* (Україна молода, 28.10.2015, с. 3) чи висловлення, узятє з власне-контексту: *Якщо бідність неминуча, то хоча б не доводьте людей до хвороби...* (Дзеркало тижня, 20–26.05.2017, с. 10). Обидва обірвані речення, зумовлені психологічним станом мовця – журналіста, який не лише фіксує факт, а й за допомогою явища незавершеності демонструє власну позицію співчуття, невдоволення соціальними негараздами.

Висновки дослідження та перспективи подальших наукових розвідок.

Отже, незавершені синтаксичні конструкції, зумовлені психологічним станом мовця, є ознакою схвильованого, почуттєво насаженого мовлення. Активне вживання цих конструкцій в українській пресі початку ХХІ ст. безпосередньо пов'язане з бажанням журналіста передати власний внутрішній стан заклопотаності, переживання, розчарування чи стан респондента. На змістове наповнення тої чи тої незавершеної синтаксичної структури впливає низка екстралінгвістичних чинників, найпоширенішими з яких є суб'єктивні інтенції журналіста, воєнні, міжнародні, економічні й соціальні чинники.

Як засвідчує обстежений матеріал, у мові української преси початку ХХІ ст. найактивніше функціонують незавершені синтаксичні конструкції, зміст яких зумовлено воєнним та міжнародним чинниками, зокрема російською збройною агресією проти України. Інформуючи читацький загал з окресленої тематики, журналісти обирають незавершені синтаксичні структури, спричинені здебільшого психологічним відчуттям мовців, їхнім глибоким переживанням через втрату рідних і близьких – героїв-захисників

України. Відображаючи психологічні інтенції журналістів, такі конструкції, уживані у власне-контекстах і в заголовкових комплексах, слугують засобом експресивно-стилістичного увиразнення публіцистичного викладу.

Перспективу подальших наукових розвідок убачаємо в дослідженні незавершених синтаксичних конструкцій інших семантичних груп, окресленні їхньої функціональної специфіки й прагмастилістичного потенціалу в мові сучасної української газетно-журнальної періодики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гвоздев А. Н. Очерки по стилистике русского языка / А. Н. Гвоздев, А. А. Шахматов. – Москва : Просвещение, 1964. – С. 114–202.
2. Дудик П. С. Обірвані, або незакінчені, речення / П. С. Дудик // Українська мова в школі. – 1955. – № 4. – С. 11–14.
3. Дудик П. С. Синтаксис української мови : [підруч.] / П. С. Дудик, Л. В. Прокопчук. – Київ : Видавн. центр «Академія», 2010. – 384 с.
4. Иванова Л. П. Эквиваленты речень у російській мові / Л. П. Иванова // Мовознавство. – 1980. – № 1. – С. 19–25.
5. Каранська М. У. Синтаксис сучасної української літературної мови / М. У. Каранська. – Київ : Либідь, 1995. – 312 с.
6. Марич С.М. Структурні і смислові особливості парцельованих речень / С. М. Марич // Українське мовознавство. – 1988. – № 5. – С. 75–78.
7. Пітель В. І. Функціонально-семантична структура незакінчених речень у сучасній українській мові: дис... кандидата філол. наук : спец. 10.02.01 – українська мова / Пітель Василь Іванович. – Івано-Франківськ, 2000. – 188 с.
8. Пітель В. І. Функціонально-семантична структура незакінчених речень у сучасній українській мові : автореф. дис. ... наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 – українська мова / В. І. Пітель. – Івано-Франківськ, 2000. – 19 с.
9. Сучасна українська літературна мова. Стилістика / [за заг. ред. І. К. Білодіда]. – Київ : Наук. думка, 1973. – 588 с.
10. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис / [за заг. ред. І. К. Білодіда]. – Київ : Наук. думка, 1972. – 516 с.
11. Цой А. А. О так называемых усеченных, или недоговоренных, предложениях / А. А. Цой // Русский язык в школе. – 1971. – № 6. – С. 76–79.

Завальнюк И. Незавершенные синтаксические конструкции в языке украинской прессы начала XXI в.

В статье проанализирован один из семантических типов незавершенных синтаксических конструкций, употребляемых в языке украинской газетной периодики начала XXI в., – структуры, обусловленные психологическим состоянием говорящего. Определены внеязыковые прагматические факторы, влияющие на содержательное наполнение исследуемых конструкций. Выявлена специфика их функционирования в языке украинской прессы указанного периода, обозначены типичные стилистические проявления и конституации использования.

Ключевые слова: *незавершенная синтаксическая конструкция, экстралингвистический фактор, психологическое состояние говорящего, мотивационное основание, язык украинских газет начала XXI в.*

Zavalniuk I. *The incomplete syntactical constructions in the Ukrainian press language at the outset of the 21st century.*

Introduction. *The incomplete syntactical constructions, which are determined by extralinguistic pragmatic factors and have various structural-semantic and syntactical expressions, are one of the means of the verbal communication between an author and a reader. Since there are few scientific research papers about the functioning of this phenomenon in the Ukrainian press language, the need to study it in terms of different aspects determines the actuality of the topic.*

Purpose. *The purpose of the article is to analyze formal syntactical and functional-communicative peculiarities of the incomplete syntactical constructions, which are determined by the psychological state of the speaker (of a journalist, writer, interviewer or respondent).*

Methods. *The main methods of the research are descriptive, semantic-stylistic and the method of the language observation.*

Results. *The structures determined by the psychological state of the speaker, which are one of the semantic types of the incomplete syntactical constructions used in the language of Ukrainian newspaper periodicals at the outset of the 21st century, are analyzed. It's established that these constructions demonstrate vivid sensitive speech. Due to the use of these constructions a journalist tries to show the inner preoccupation, excitement, disappointment of a respondent, writer or his own.*

It's determined that various extralinguistic factors influence the content of the incomplete syntactical construction. The most typical factors are military, international, economic, social and subjective intentions of a journalist.

The functional specificity of the incomplete syntactical constructions in the Ukrainian press language of the determined period is outlined; the most typical stylistic expressions and the contexts of their use are described. Besides, it's established that these constructions are used in contexts and headlines, where they show psychological intentions of journalists and thereby are means of stylistic expressiveness of the journalistic exposition.

Originality. *The incomplete syntactical constructions, which are determined by the psychological state of the speaker and the formal syntactical and functional-communicative peculiarities of these constructions in the journalistic context, are analyzed for the first time. It determines the academic novelty of the article.*

Conclusion. *The incomplete syntactical constructions, influenced by military and international factors (such as Russian military aggression against Ukraine), are the most popular in the Ukrainian press language at the outset of the 21st century. Writing in terms of this topic, journalists mostly choose the incomplete syntactical constructions influenced by the psychological feeling of the speakers and their deep sorrow at the loss of relatives and close people who defended Ukraine.*

Key words: *incomplete syntactical construction, extralinguistic factor, psychological state of the speaker, motivational background, Ukrainian press language at the outset of the 21st century.*

References

1. Hvozdev A. N. Ocherky po stylystyke russkoho yazyka / A. N. Hvozdev, A. A. Shakhmatov. – Moskva : Prosveshchenye, 1964. – S. 114–202.
2. Dudyk P. S. Obirvani, abo nezakincheni, rechennia / P. S. Dudyk // Ukrainska mova v shkoli. – 1955. – № 4. – S. 11–14.

3. Dudyk P. S. Syntaksys ukrainskoi movy: [pidruch.] / P. S. Dudyk, L. V. Prokopchuk. – Kyiv : Vydavn. tsentr «Akademiiia», 2010. – 384 s.
4. Ivanova L. P. Ekvivalenty rechen u rosiiskii movi / L. P. Ivanova // Movoznavstvo. – 1980. – № 1. – S. 19–25.
5. Karanska M. U. Syntaksys suchasnoi ukrainskoi literaturnoi movy / M. U. Karanska. – Kyiv : Lybid, 1995. – 312 s.
6. Marych S. M. Strukturni i smyslovi osoblyvosti partselovanykh rechen / S. M. Marych // Ukrainske movoznavstvo. – 1988. – № 5. – S. 75–78.
7. Pitel V. I. Funktsionalno-semantychna struktura nezakinchenykh rechen u suchasni ukrainskii movi: dys... kandydata filol. nauk: 10.02.01 / Pitel Vasyl Ivanovych. – Ivano-Frankivsk, 2000. – 188 s.
8. Pitel V. I. Funktsionalno-semantychna struktura nezakinchenykh rechen u suchasni ukrainskii movi: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. filol. nauk: spets. 10.02.01 «Ukrainska mova» / V. I. Pitel. – Ivano-Frankivsk, 2000. – 19 s.
9. Suchasna ukrainska literaturna mova. Stylistyka / [za zah. red. I. K. Bilodida]. – Kyiv : Nauk. dumka, 1973. – 588 s.
10. Suchasna ukrainska literaturna mova. Syntaksys / [za zah. red. I. K. Bilodida]. – Kyiv : Nauk. dumka, 1972. – 516 s.
11. Tsoi A. A. O tak nazyvaemykh usechennykh, yly nedohovorenykh, predlozheniyakh / A. A. Tsoi // Russkyi yazyk v shkole. – 1971. – № 6. – S. 76–79.